

ЛЕВЧЕНКО І.В., к. с.-г.н., доц., СНАУ, (м. Суми),
ПЕТРУСЕНКО М.М., ведучий психолог, СНАУ, (м. Суми).

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ

В статті дано аналіз періода адаптації студентів первокурсників в вищому навчальному закладі. Установлено, що адаптаційний процес залежить від їх активності і ділиться на два види: активне адаптування і пасивне, тобто конформне прийняття цінностей і цінностей нової соціальної групи.

При реформуванні вищої школи в Україні метою постає забезпечення для саморозвитку і самореалізації психолого-педагогічних умов, які необхідні в майбутній професійній діяльності.

Вступ до ВНЗ і початок навчання є, безумовно, подією очікуваною та приємною для кожного абітурієнта. Але перше навчальне півріччя є не аби яким стресом і випробуванням. Справа в тому, що поринаючи у студентське життя молоді люди стикаються з таким явищем, як адаптація. Це своєрідний інкубаційний період, який проходять усі, навіть люди з дуже пластичною психікою і ті, що гарно пристосовуються в нових обставинах.

Процес адаптації це результат взаємодії індивіда і навколишнього середовища, який приводить до оптимального пристосування до життя і діяльності. Адаптація компенсує недостатність стереотипів в нових умовах. Через неї забезпечується прискорення ефективного функціонування особистості в нових незвичних обставинах. Якщо процес адаптації не настає, відбувається ряд труднощів в спілкуванні, в опануванні предмета діяльності, аж до порушення її регулювання.

Процес адаптації пов'язаний зі зміною соціальної ситуації розвитку студента. Адаптація – це зміна самого себе (настанов, рис характеру, стереотипів поведінки тощо) відповідно до нових вимог діяльності соціальних умов і нового оточення. Це входження в нову соціальну позицію і нову систему взаємин. Наприклад, щоб успішно працювати самостійно, як того вимагає вища школа, потрібно мати високий інтелектуальний рівень розвитку, інтелектуальні вміння та навички опрацювання літератури. Якщо цей рівень недостатній, компенсація відбувається підвищенням мотивації, посиленням працездатності та наполегливості.

Період адаптації студента - первокурсника пов'язаний перебудовою раніше сформованих стереотипів. Ця перебудова породжує в більшості випадків труднощі в навчанні, а саме низька успішність порівняно зі школою та в спілкуванні. Спостереження за поведінкою студентів - первокурсників, можна аналізувати, що адаптація проходить по – різному, залежно від індивідуальних, психологічних особливостей, рівня комунікабельності, підготовкою до навчання в вищій школі.

Насамперед труднощі адаптаційного періоду полягають у розлученні з шкільними друзями і позбавленні їхньої підтримки, невизначеністю мотивації вибору професії та недостатньою психологічною готовністю до опанування нею. В цьому віці спостерігається не сформованість системи саморегуляції і самоконтролю

за своєю діяльністю і поведінкою. Відсутність повсякденного контролю з боку батьків і викладачів, пошук оптимального режиму праці і відпочинку та налагодженням побуту, відсутність навичок самостійно працювати з джерелами інформації, конспектувати літературу тощо, впливають на адаптаційні процеси студентів на початку їхнього навчання в ВНЗ.

Проведене нами анкетування показало, як пройшла адаптація у студентів першого курсу нашого ВНЗ у 2007.

Вищий навчальний заклад значною мірою збільшує обсяг самостійної навчальної роботи (конспектування першоджерел, написання рефератів), появою нових форм організації навчання (лекції, семінарські, практичні та лабораторні заняття тощо). Ці зміни можуть породжувати своєрідний негативний ефект, який має назву «дидактичний бар'єр» між викладачами та студентами. Для того, щоб цей бар'єр був подоланий у процесі навчання викладачам необхідно знаходити індивідуальний підхід до кожного студента-першокурсника, так як саме дидактичний бар'єр стає серйозною перепорою для студентів першого курсу в подальшій адаптації.

Новизна дидактичної обстановки, з якою зустрічається першокурсник, часто знецінює надбані ним у школі способи засвоєння навчального матеріалу. Минає багато часу, поки студент виробить в собі нові шаблони, опанує нові вміння і засоби, адекватні новим вузівським умовам навчання. Лише тільки після цього зменшується напруження, зайві емоційні реакції на труднощі поступово змінюються ритмічними, навіть автоматичними виконавчими діями, а саме навчання поступово в подальшому потребуватиме менших зусиль. Але методи досліджень довели, що багато студентів досягають цього занадто великою ціною.

Кожен, при вступі в університет мав певне уявлення, про колектив в якому буде навчатися і своє місце, про викладачів, про учбовий процес. Це було суб'єктивне уявлення, що ґрунтувалося на підвалинах особистого досвіду, що витікав з шкільного навчання та мрій. Першим стресом стає те, що університет суттєво відрізняється від школи. Краще пристосовуються до нього, як не дивно, ті, хто приїхав з області чи навчався у звичайній середній школі. У випускників ліцеїв, гімназій та елітних шкіл процес звикання проходить довше і складніше. Причина у тому, що перші більше звикли покладатися самі на себе і виявляти себе у великих колективах. Їм не приділяли забагато уваги у шкільні роки і ситуація, коли кожен окремий студент, доки не зарекомендує себе з позитивного чи негативного боку, не є особою популярною, на відміну від випускників елітних середніх навчальних закладів, де людей навчається набагато менше і тому вчитель має змогу виділити кожного. Адміністрація ліцеїв та гімназій зазвичай штучно формує клімат в класі, роблячи його як можна сприятливішим для навчання. В університеті цим ніхто не займається у подібних обсягах, тому у таких студентів може виникнути загальна апатія до навчання, що триває строком від двох місяців до півроку.

Більшість студентів-першокурсників, які були анонімно протестовані, не завжди успішно оволодівають знаннями не тому, що отримали слабку шкільну підготовку, а через не сформованість якостей, які визначають готовність до навчання у вищому навчальному закладі:

- * здатність навчатися самостійно;
- * уміння контролювати й оцінювати себе;

- *врахування індивідуальних особливостей власної пізнавальної діяльності;
- * уміння правильно розподіляти свій час для самостійної навчальної підготовки й відпочинку;
- * самодисципліна тощо.

Одним із основних завдань у роботі з першокурсниками є організація та керівництво самостійною навчальною роботою студентів, розробка та запровадження шляхів її раціоналізації та оптимізації.

В роботі викладачів з першокурсниками велике значення має ще одна форма, це: особистісно-психологічна адаптація пов'язана з прийняттям студентом нової соціальної позиції й опануванням нової ролі «студента» і «майбутнього фахівця».

«Я - концепція» студента, його самооцінка безпосередньо впливає як на його дидактичну адаптацію, так і на адаптацію до умов майбутньої професійної діяльності. Під впливом «Я-концепції» в багатьох виникають сумніви у своїх здібностях, а також у правильності вибору своєї майбутньої професії. Ці думки дуже часто породжують невпевненість у власних силах, страх перед іспитами та заліками. На заваді стоїть також невміння бачити професійну спрямованість процесу самого навчання, нерозуміння того, що формування майбутнього фахівця починається з першого дня навчання у вищому навчальному закладі.

Погоджуючись з думкою спеціалістів психологів та роблячи власні висновки, можна стверджувати, що період адаптації не всі першокурсники однаково проходять. За результатами дослідження, 50% студентів важко дається перебудова до нових форм навчального процесу; 25% гостро переживають відірваність від сім'ї, важко дається самообслуговування; 12% студентів відчують труднощі входження в новий колектив; 13% - не можуть охопити весь обсяг самостійної роботи. Але 80% студентів, що раніше навчались у звичайних школах, ідуть на заняття із задоволенням, при тому, що 64% колишніх гімназистів та ліцеїстів «без якихось особливих почуттів». В пункті, що ви хотіли б змінити, останні частіше (44%) пишуть про більшу увагу з боку викладачів.

Адаптивний процес студентів-першокурсників залежно від їх активності може бути двох видів:

- 1) активне адаптування;
- 2) пасивне, конформне прийняття цілей і цінностей нової соціальної групи.

Для адаптації вищезазначений чинник не є головним. Визначальними є психологічні дані, які має кожний студент. Те на скільки він витривалий, на скільки інтровертизований чи навпаки – екстравертизований, на скільки має мотивацію в навчанні та спілкуванні.

Залежно від швидкості адаптації та її результатів розрізняють такі типи адаптації студента:

1 тип – студент, який легко адаптується до нових умов, швидко виробляє стратегію своєї поведінки, легко спілкується з іншими студентами, поведінка емоційно стійка, неконфліктна.

2 тип – студент, адаптація якого залежить цілком від середовища й соціального оточення. В цьому випадку трапляються ускладнення і в організації своєї роботи, і в режимі праці, і в спілкуванні. Тут велике значення має допомога, зовнішній контроль і підтримка.

3 тип – студент, який важко адаптується через свої індивідуальні особливості. Поведінка такого студента є конфліктна, емоційно нестійка, з неадекватною реакцією на вимоги та умови навчання. У період адаптації студент перебуває в деструктивному стані.

Характерним для деструктивного стану студента в період адаптації є:

- неспроможність переживати самотність;
- занижена самоповага і самооцінка;
- невпевненість у спілкуванні, сором'язливість, очікування осуду з боку оточуючих;
- недовіра до людей;
- труднощі у виборі друзів;
- пасивність і невизначеність, що знижує власну ініціативність в навчанні і в спілкуванні;
- нереалістичні очікування, орієнтація на підвищені вимоги до себе.

Що є загальним для всіх перших курсів – студенти місяць чи два після початку навчання є дуже згуртованими, вони багато часу проводять один з одним, в цей час майже немає ізгоїв у колективі. Це підтвердила і перша стадія анкетування, коли більшість (65%) на питання «Як ви відчуваєте себе у студентському колективі?», відповіла «досить непогано», а «35%» взагалі на заняттях були «Ніби вдома», це попри те, що було ще як мінімум три варіанти відповіді. Але минуло два місяці, і дещо змінилося. Це пов'язано з тим, що студенти зрозуміли, хто їм в колективі може бути справжнім другом, а хто має «подвійне дно», хто є людиною щирою, а хто просто забагато на себе брав. В цей час група розпадається на купки і можна сказати що на цьому етапі адаптація в їхньому колективі закінчується – починається нормальне навчання, із своїми плюсами, мінусами та змінами. Взагалі, позитивним є те, що людина під час навчання в університеті може поміняти власне уявлення про себе на краще. Наприклад, той кого не дуже любили в школі – може стати зіркою студентського колективу, якій є більш цивілізованим у порівнянні з шкільним.

У цей період вирішальне значення має підтримка, допомога, увага з боку куратора групи і викладачів. Допомога та підтримка полягає в тому, щоб порадити щодо встановлення режиму праці і відпочинку, порада з питань організації і самостійної навчальної роботи, допомога в пізнанні товаришів, у становленні ділових і дружніх стосунків.

Рівень адаптації студента показує ступінь його задіяності в університетському житті взагалі, а не тільки в навчальному процесі. Якщо студент задіяний у якомусь загальноуніверситетському заході, – його помічають швидше, а в процесі улюбленого заняття він безболісніше при звичається до нового місця навчання. За результатами анкетування 55% студентів задіяні хто в самодіяльності, хто в самоуправлінні, хто в науковій діяльності (пише статті, научні роботи) і це є високим показником.

Авжеж стаючи студентом людина стикається з багатьма проблемами, це і нове, незнайоме місце навчання, і для багатьох переїзд у інше місце і життя у гуртожитку, яке вимагає додаткової психологічної миці та адаптованості, це і нові викладачі, нові вимоги, але головне, щоб студент розумів – це і нові можливості. І це та думка, яку куратор з іншими викладачами повинні донести до студентів. Тоді все буде простіше.

Список літератури: 1. *Абдулина О.А.* Личность студента в процессе профессиональной подготовки //Высшее образование в России. – 1993. - №3. – С.165-170. 2. *Архангельский С.И.* Лекции по теории обучения в высшей школе,-М.: высшая школа, 1974.- 384 с. 3. *Буряк В.* Умови та засоби самоосвіти студентів // Вища освіта України. – 2002. №6-С. 18-22. 4. *Мостова І.* Першокурснику : поради психолога. – К.: Тандем, 2000. – 76 с. 5. *Чистякова Т.А.* Педагогический конфликт и способы его преодоления. – М.: Просвещение, 1987 – 175 с.

Поступила в редколлегию 11.05.2008

УДК 577.4:658.382.3:628.31

В.В.БЕРЕЗУЦКИЙ, канд. техн. наук

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ МИНИМИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОПАСНОСТИ ВОДНЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ЭМУЛЬСИЙ И РАСТВОРОВ

У статті розглядається математична модель процесу мінімізації екологічної безпеки водних технологічних емульсій та розчинів, які широко використовуються на підприємствах машинобудівної та металообробних галузей промисловості. Застосування моделі дозволяє визначити основні підходи до питань регулювання та зменшення техногенного впливу на навколишнє природне середовище підприємств зазначених галузей виробництва

In the article the mathematical model of process of minimization of ecological safety of water technological emulsions and solutions which are widely used on the enterprises of machine-building and metal-working industries of industry is considered. Application of model allows to define basic approaches to the questions of adjusting and reduction of tehnogennical influence on the natural environment of enterprises of the noted industries of production

Основной задачей обеспечения экологической безопасности, является *минимизация вредных и опасных веществ, содержащихся в водных технологических эмульсиях и растворах (ВТЭР), при снижении их объемов.*

Промышленное использование ВТЭР можно представить в виде схемы (рис.1).

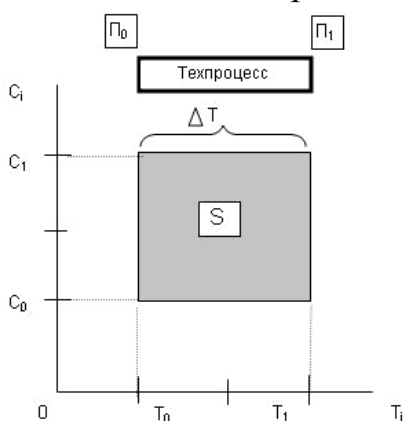

Рис. 1 – Схема использования раствора на производстве и изменение показателя экологической опасности.